

**TÜRK DÜNYASINA YAKLAŞIMI İLE
SİYASAL VE KÜLTÜREL BİR DEZENFORMASYON ÖRNEĞİ OLARAK
“ACI LIMONLAR”I (KIBRIS 1956) YENİDEN OKUMAK**

*Vedat YEĞİLCİ ÇEK**

ÖZET

Acı Limonlar -Kıbrıs 1956- adlı eser, sadece içeriği ve anlattığı olaylar bakımından değil, yazarının temsil ettiği bakış açısını yansıtması bakımından da önemlidir. 1950’li yıllardan başlayarak, etkisini arttıran ayrılıkçı terör hareketleri Kıbrıs Türkü’ne çok büyük acılar yaşattı. Kıbrıs Türkü’nün her şeyden önce, “Barış”tan yana tavrını sürdürmesi dünyanın dikkatinden bilerek uzak tutulmuş ve Kıbrıs Türkü, bütün bu olayların kaynağı olarak gösterilmeye çalışılmıştır. Acı Limonlar, 1953-1956’lı yıllarda Kıbrıs’ta bulunan Lawrence Durrell’in izlenimlerini ve bu yanlış bakışı ortaya koyması bakımından önemli bir eserdir. Batı aydını ve siyasetçisinin kolektif uyarısını yansıtan ve tamamen taraflı olan bu yaklaşımların iyi okunması, halen sürdürülen “görüşmelerin”, -Batı ve Rum tarafı açısından- oturduğu zemini göstermesi bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Barış, Kıbrıs’ın Acı Limonları.

**RE-READING “THE BITTER LEMONS (CYPRUS1956) AS A POLITICAL AND
CULTURAL DISINFORMATION EXAMPLE THROUGH ITS APPROACH TO THE
TURKISH WORLD**

79

ABSTRACT

Acı Limonlar – Kıbrıs 1956- (Bitter Lemons – Cyprus 1956) is important not only in terms of what it says but also in terms of reflecting the perspective of its writer. Starting in the 1950’s, the separatist terror movements made the Cypriot Turks suffer a lot. The fact that the Cypriot Turks, despite all, had an attitude towards “peace” has been kept away from the attention of the World and the Turks have been shown as the reason of all. Bitter Lemons is an important novel as it depicts the impressions and prejudiced attitude of Lawrence Durrell, who lived in Cyprus between 1953 and 1956. Reading these approaches which reflect the collective subconscious of the western intellectuals and politicians is vital to understand the base of the negotiations – for the Greek and western part- carried at the moment.

Keywords: Cyprus, Peace, the Bitter Lemons of Cyprus.

*Yrd. Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Uşak – TÜRK YEĞİLCİ ÇEK, E-posta: vedat.yesilcicek@usak.edu.tr.

Lawrance Durrell'in bu eseri, Rodos ve Korfu adalarını anlatan eserlerinin dışında bir kültürel çatı manın anlatımı olarak algılanmış ve yorumlanmış. Durrell, Adalar Üçlüsü adını taşıyan bu eserlerinin dışında 1935-1980 yılları arasında esas alan "Mektuplar", "Kara Kitap", "Siyah Labirent" yine dört kitaptan oluşan "Skenderiye Dörtlüsü", iki kitaptan oluşan "Afrodit'in Sıyanı" ve beş kitaptan oluşan "Avignon Beşlisi" adlı romanları ile Batı edebiyatının tanınmış isimlerinden birisidir.

Acı Limonlar -Kıbrıs 1956- adını taşıyan eseri, yazarın kişisel gözlemlerini ve yaklaşımlarını içermesi bakımından "anı" özellikleri taşısa da çoğu zaman "gezi" yazısı mahiyetinde karşımıza çıkar. Çünkü Durrell, 1953 yılında gitmeye karar verdiği Kıbrıs'taki izlenimlerini bu esere aktarmış. Çalı mamız, bu aktarımın hangi ilkelerle ve hangi bakı açılarıyla esere yansıtıldığını araştırmayı hedeflemektedir.

Acı Limonlar -Kıbrıs 1956- adlı esere, edebi ve kültürel ele tiri bakımında yaklaşan Oya Batum Mentee, "Lawrance Durrell'in Kıbrıs'ın Acı Limonları -Kültürel Çözümleme Örneği-¹ adlı eserinde, kitaptan alıntılar yaparak Durrell'in yaklaşımlarındaki "yanlı" tavrını çok net bir biçimde ortaya koyar. Mentee, Anthony Easthope'nin 1993 yılında yayımladığı "Literary Into Cultural Studies" adlı eserinde belirtilen yeni yaklaşımları esas alan bir yaklaşımla metni inceler. Anthony Easthope, "yazar merkezli" yaratı ile "metinsel bütünlük ve birlik" fikrinin artık kesinlikle öldü üne inaret eder ve edebi metinlere "Modernist treading" diye tanımladığı bu inceleme yöntemi ile yaklaşımın yanlı olacağını savunur. Easthope'nin önerdiği inceleme yöntemi ise metinlerdeki "kolektif anlamları" ortaya çıkarmaktan geçmektedir.²

Buna göre, Easthope'nin "kültürel çözümleme" metodolojisi şu maddelerden oluşur:

1. Gösterge Sistemi: Metnin hangi kültürel söylemin parçası olduğu.
2. İdeoloji: Metnin hangi ideolojik söylemi kullandığı veya hangi ideolojiyi yansıttığı.
3. Gender: Cinsiyete karşı metnin aldığı tavır.
4. Subjet Positioning: Metnin okuyucuya sunduğu kimlik; üst kimlik.
5. The Other: Hâkim (üst) kimliğin karşıtına alınan tavır.
6. Kurum: Metnin hangi kurumsal söylemin parçası olduğu³

Mentee bu bakışları verdikten sonra bu metodun, Easthope'ye göre metinlerdeki bireysel, yani yazar merkezli anlamları değil, kolektif olan ve kültürden gelen anlamları ortaya çıkaracağı fikrine vurgu yapar. Bu bakışlara göre yaptığı değerlendirmede vardığı sonuçlar ise özetle şöyledir:

Durrell eserinde, "insanlar eşittir ama bazıları daha eşittir" tezinden hareket etmekte ve Batı emperyalist ideolojisinin tipik hiyerarşik sınıf yapısını sergilemektedir. Durrell eserde, Türkler için tarafsız bir yargıda bulunamamakta dolayısıyla, batının kolektif bilinçaltını da yansıtan ve Türkler için "karşıt" anlamı taşıyan söyleminin-uygarlığın karşıt anlamında - etkisinde kaldığını ifade etmektedir. Bu anlamda, Mentee'nin Lawrance Durrell'i olumlu bir sıfat olarak görmediği "Orientalist" sıfatı ile tanımlama kanaatini belirtmektedir.⁴

¹ Oya Batum Mentee, Lawrance Durrell'in Kıbrıs'ın Acı Limonları -Kültürel Çözümleme Örneği-, Bilkamat Yayınları, 1996.

² Oya Batum Mentee, *age.*, s. 18.

³ Oya Batum Mentee, *age.*, s. 18.

⁴ Oya Batum Mentee, *age.*, s. 19-20-21.

Mente e'nin bu kanaate ulaşmasında eserdeki “karıt söylemlerin” yeri büyüktür. Mentee, eserden yaptığı alıntılarla, yerinde ve net tespitler yaparak bu kanaatini güçlendirir. Benzer metin çözümleme kuramlarının yaklaşımlarında farklılıklar görülse de; örnek olarak Tzvetan Todorov'un: “..Biçimcilere göre yapıt, ne yazarın ya da am öyküsünden ne de dönemin toplumsal ya da amın çözümlemesinden yola çıkılarak açıklanabilir.⁵ Todorov'un yaptığı tespit bu farklı yaklaşımların modern örneklerinden biridir. Yine Özbek, farklı bir kuramsal yaklaşımı tanımlarken; “Sayısız bakıma, sayısız yanıt veren yapıtlara do al olarak çok katı kuralları olmayan, asıl yaratıcı olarak gördü ü tüketiciyi öne çıkaran alımlama esteti i.”⁶ tanımlamasını yapar. Benzer bir de erlendirme de Eagleton'u okurken karıtımıza çıkmaktadır. Eagleton, “Öyle bir toplumda ya ıyoruz ki, bunların amacı (kolaylıkla tahmin edilebilece i gibi) yalnızca köktenci fikirlerle mücadele etmek de il, aynı zamanda bunları toplumun belle inden tümüyle kazımdır; yani, öyle bir amnesia (bellek yitimi) durumu meydana getirmektedir ki, sanki böyle fikirler ve kavramlar hiç var olmamı lar ve bunlar sanki bizim kavrayı mızın çok dı nda bir yerde bulunuyorlarmı gibi...”⁷ Derken, eserin ya da esere do ru yapılan kuramsal hamlelerin Marksist ele tirisini yapar. Moran'ın “Sanat ile gerçeklik arasında daima bir ili ki bulmakta ısrar edilmesine a mak gerekir.”⁸ Tespitini, bütün bu de erlendirmelerin ı ı nda ele aldı mızda aslında, Eagleton'un bir yönüyle sorgulamakta oldu u, “kimin gerçekli i veya kime göre gerçeklik?” sorularıyla yüzle mek zorunlulu u ortaya çıkmaktadır. Bu zorunlulu u Platon, “Olu bir hummadır. Nasıl tohum çatlarken alev alev yanarsa, kaynayan su nasıl fıkırdar ve inlerse, nasıl toprak altında kömür milyonlarca sene yatar kavrulur ve elmas olursa...”⁹ ekinde dile getirmektedir. Michel Butor'un yazma eylemini, “omurganın vücut için ne türlü i levi varsa yazmanın da i levi odur.”¹⁰ ekinde tanımlaması, ilkin bireysel bir tavır gibi algılanıyorsa da, aslında “yazma'nın” toplumsal yüzle me oldu unun farklı bir ifadesidir. Çalı mamıza esas olu turan Kıbrıs'ın Acı Limonları adlı eserin, bu yüzle meyi hangi gerçeklik düzleminde yaptığı ı, kime ve neye göre yaptığı ı ya da bir bellek yitimine katkı sa lamayı mı amaçladı ı konularını sorgulamak yazımızın ana hedefini olu turmaktadır. Bu farklı kuramsal yaklaşımların ı ı nda, Mentee'nin önceledi i çözümleme metodolojisini, yazımızın hedefledi i amaçlar do rultusunda daha uygun bir yaklaşım olarak algılamaktayız.

Çünkü eserdeki karakter analizleri ile kültürel farklılıkların tespitine dayalı betimlemeler, bir yönüyle, Mentee'nin dü üncelerini do rularken öbür yönüyle de Durrell'in “yanlı” bakı mı do rulayan özellikler ta ımaktadır.

Durrell'in daha seyahatinin ba nda bir “Yunan Adasına” gidiyor olma artlanmı lı ı bu anlamda önemlidir. Bu artlanmı lı ın “yanlı” bir enformasyonlabeslenen yönlerini tespit ettikten sonra Mentee, bunun esere nasıl yansıdı mı inceler.

Eserde, Rumlarla yakın dostluklar kuran Durrell, Ada'da ya ayan Türkleri görmezlikten gelme e ilimindedir. Rum karakterlere ili kin betimlemelerde Yunan mitolojisinin unsurlarını ve Homeros'un tasvirlerini kullanan Durrell, Türklere gelince i renç hayvan imgelerini özellikle de sürüngenleri kullanır. Bu anlamda; Ada'da kar ıla tı ı ilk Türkler, sarho bir Rum'u karakola

⁵ Tzvetan Todorov, **Yazın Kuramı**, (Çev. Mehmet Rifat - Sema Rifat) YKY Yayınları, stanbul 2010, s. 18-199.

⁶ Yılmaz Özbek, **Postmodernizm ve Alımlama Esteti i**, Çizgi Yayınları, stanbul 2005, s. 3.

⁷ Terry Eagleton, **Esteti in deolojisi**, Doruk Yayınları, (Çev. B. Gözkan vd.) stanbul 2010, s. 12.

⁸ Berna Moran, **Edebiyat Kuramları ve Ele tiri**, Cem / Kültür Yayınları, stanbul 1991, s. 16.

⁹ Platon-Longinos, **Siyaset ve Retorik**, (Haz. Ahmet Aydo an), z Yayınları, stanbul 2003, s. 183.

¹⁰ smail Çeti li, **Edebiyat Sanatı ve Bilim**, Akça Yayınları, Ankara 2008, s. 178.

götüren Türk polislerdir. Durrell'in burada kullandığı betimlemeler *Mente e'*'ye göre *Commedia dell'Arte*'deki palyaçoları andırmaktadır.¹¹

Mente e''nin “Batının kolektif bilinçaltını “ortaya koyması bakımından en önemli katkıları ise, eserin güçlü bir karakteri olan Sabri'ye ilidir. Sabri, çalı kan, zeki ve dürüsttür. Durrell, bunu istemese de kabul eder. Rum arkadaşlarının çözemediği “ev alma” problemini de Salih, Durrell'in lehine çözer. Ancak buna rağmen Durrell, Sabri'yi betimlerken; ofisini, karanlık bir hayvan inine kendisini de öldürücü bir köpek balığına benzetecektir. *Mente e'* bu “karıtlı” -romandan yaptığı alıntılar yoluyla- Kıbrıslı bir cami hocası (Müslüman) ile Rum bir köylü (Bay Honey) üzerinden sürdürür. Benzer davranışları sergileyen bu iki Kıbrıslı karakteri anlatırken Durrell, hoca için, zehirli mantar, fare, deve ve sürüngen betimlemelerini reva görecektir. Bay Honey'e gelince onu, Yunan mitolojisinin ölümsüz tanrıları gibi tasvir edecektir. Hocanın dinlediği Türkçe müzik ise adeta “torbaya konmuş bir kedinin çığlıklarını “andırmaktadır.¹² Bu tavır tamamen hocanın etnik ve dîni kimliğinden kaynaklı bakış açısının ürünüdür.

Hâlbuki Lawrence Durrell eserinin önsözünde, “*Bu siyasi içerikli bir kitap değildir... Bir ölçüde izlenimci araştırmadır.*”¹³ demektedir.

Ancak, *Mente e'*'nin de tespit ettiği gibi metin her aşamasında, Batı'nın olumsuz kolektif mirasını yansıtan ayrıntılarla doludur.

Kitabın ilk bölümü “Doğuda Görünen Karaya Doğru” adını taşıyor ve Durrell'in Sırbistan'da geçirdiği yıllardan sonra içinde biriken tatil özlemini yansıtır. Durrell, bu bölümde aslında tatil için neden Kıbrıs'ı seçtiğini de okurla paylaşır. Durrell'in bindiği gemi Kıbrıs'a doğru hareket ederken Durrell'in kafasındaki Kıbrıs'la ilgili bilgiler de okuyucuya bulur. Öncelikle Kıbrıs'ın son kraliçesi Catherine Cornaro'yu hatırlar. Onun 1510 yılında henüz 55 yaşındayken ölümü ve defin merasimini anımsar. Titian ve Bellini'nin onun tablosunu yaptığı ifade eder. Dahası Kıbrıs, Antony tarafından Afrodit'e hediye edilen adadır. Yazar daha sonra, Giovanni Pollo'nun kalıntıları içerisinde bir yerlerde yatan büyük asker Bragadino'nun yüzümlü ve içi doldurulmuş derisini düşünür. Bragadino Türk General Mustafa Paşa'ya karşı Famagusta'yu savunmuş, ancak kuşatmaya dayanamayınca Girit'e gitmelerine izin verilmesiyle kenti teslim etmeyi kabul etmiştir. Ancak Mustafa Paşa sözünde davranmış ve “*Bragadino ile subaylarına ancak fanatik bir dindarın sahip olabileceği bir öfkeyle saldırı, Bragadino'nun burnu ve kulakları kesilmi, derisi yüzümlü ...*” tür.¹⁴

Henüz kitabın girişiindeki bu tespitler hiçbir tarihi veriye değil, yanlış bir takım anlatıların oluşturduğu “kolektif miras”ı işaret etmektedir.

Durrell, yanlış anımsamalarını *Caleipo* adlı bir tarihçinin eserine dayanmaktadır. Daha sonra, Bayan Lewis'in “*A Lady's Impressions of Cyprus*” adlı eserinden alıntılar yaparak Kıbrıs'la ilgili düşüncelerini pekiştirir.

Burada, Lawrence Durrell'in İngiliz olduğu ve iyi derece Yunanca-Rumca biliyor olmasının da göz ardı edilmesi gerekir. Kitabın ilk bölümlerinden itibaren bu özellikler kendisini göstermektedir. Durrell'in Yunan kültürünü ve mitolojisini düşünce sisteminin zeminine oturttuğunu, daha bu ilk bölümlerden anlamak güç değildir. Kıbrıs'a ulaştığında, karıtlığı ve Rum olduklarından emin olduğu memurlara Yunanca sorduğu sorulara İngilizce karılık alınca

¹¹ Oya Batum *Mente e, age.*, s. 12.

¹² Oya Batum *Mente e, age.*, s. 16-17.

¹³ Lawrence Durrell, *Acı Limonlar*, Belge Yayınları, (Çev. Hüseyin Auro lu), İstanbul 1992, s. 5.

¹⁴ Lawrence Durrell, *age.*, s. 13.

buna çok a ırır. Kendi deyimi ile “*Babusların kar ısındaydım Türklerin de il.*”¹⁵ demektedir. Ancak Yunancanın ngilizceye tercih ediliyor olması Durrell için bir hayal kırıklı ıdır.

Durrell’in buraya kadar yaptığı ı tüm betimleme ve de erlendirmelerde sosyolojik açıdan bir objektif tavır yoktur. Yazar, kendi iç dünyasına yerle mi ve mutlak do ru a amasına varmış bir önyargı ile asli unsurun ve buna ba lı olarak asli kültürün zihnindeki yansımalarını aramaktadır. Durrell’in ahit oldu u toplumsal farklılıklar ve bu farklılıkların yarattı ı kültürel zenginlikler, onun kolektif bilinçaltındaki önyargılar yüzünden, belirsizlik hatta gereksizlik olarak kar ımıza çıkar.

Eserin ikinci bölümü, “Bir Co rafya Dersi” adını ta ır ve bir Türk halk ezgisinin mısralarıyla ba lar. Aziz Michael Kilisesi ve onun bir kar ıtı olarak konumlandırılmış -eserde- cami imgeleri, görünü te iki toplumsal olgunun varlı ma i aret eder. Fakat Durrell, ba langıçtan beri iç içe ya ayan bu iki toplumun, Türk tarafını temsil eden unsurlarından imgesel olmasının dı nda söz etmez. Bu süreçte Panos adlı karakter, yönlendirici ve vaka tertibini peki tiren bir ki iolarak kar ımıza çıkar.

“Tavernadaki Sesler” adlı bölüm eserin üçüncü bölümüdür ve bu bölüm Rum Atasözlerinden bir seçkiyle ba lar. Durrell, Kıbrıs’taki ya am ko ulları ve sosyal yapı ile Manchester kentinin banliyösündeki ya am arasında ilgi kurar bu bölümde. Ya adı ı hayal kırıklı ının temelinde, ne Do u’ya ait 1001 gece masallarına ait mitosların olmayı ı ne de Laventen bir sosyal yapının burada hâkim olmayı ıdır. Bu Durrell’e göre bir özgünlük de il yanıltıcı bir karma adıdır.¹⁶ Durrell bu bölümde ısrarla buranın bir ngiliz kolonisi oldu u vurgusunu yapar çekinmeden. Hatta Ada’da rastladı ı ve anlam veremedi i Kıbrıslılara ait özgün tavırlar da onu rencide etmektedir.

“*Ancak ben farklı bir düzlemdeydim, burada kalı mı dayanılır kılabileceğim ya da beni vatanda larımdan soyutlayabilecek öteki nitelikleri arıyordum. Tutumum bencilceydi, fakat ulusal saygınlı ımızın uygunsuz bir sözcük ve hareketle sarsıldı ını gördü üm her defasında, incinen duyguları yatı tırarak veya yanlı yorumlanan bir hareketin önemini açıklayarak arada denge sa lama a çalı tım.*”¹⁷ derken tavrını ve toplumsal meselelere bakı ını da yansıtmı olur. Yazar artlanımı olarak geldi i Kıbrıs’ta öncelikle artlanımı oldu u ya amı ve sosyal ortamı arar. Bu arayı , do al olarak iki toplum bilinci ile de il, ortakmitolojik ve tarihi geçmi i olan Yunan-Rum eksenli bir arayı tır. Bu bölümdeki Türk polisi betimlemeleri ve Clite ile Fongor karakterleri benzer bir kar ıtlık düzlemi içerisinde okuyucuya sunulur. Ancak, Durrell’i a ırtan bir ba ka ey, bir Rum köylüsünün Türk alvarı giymi olmasıdır.¹⁸

Bu durum, “Kıbrıs’a Özgünlük” imgesi olsa da Durrell’in uuraltındaki “ötekile tirme “ anlayı ının kar ıtı olarak kar ımıza çıkar. Durrell, içtenlikle bu durumu ifade eder ve bu bölümde Fongos adlı arkada ma, ngiliz ve Yunanlıların dolayısıyla Rumların ortak geçmi i ve kazanımları hakkında tarihi bilgiler verir. Durrell’e göre, Kıbrıs Rum’u aslında bu anlamda bir aymazlık içerisinde ve bu yazarı rahatsız etmektedir.

“Ev Nasıl Satın Alınır” adını ta ıyan ve eserin dördüncü bölümünü olu turan bölümü, bir Bulgar halk masalından yapılan alıntıyla ba lar. Bu bölümde eserin en güçlü karakterlerinden biri olan Sabri Tahir (Emlak komisyoncusu) yer almaktadır. Yazar daha sonra etkilenmi oldu unu söyleyecek olmasına ra men Sabri Tahir’i ve bürosunu öyle betimler:

¹⁵ Lawrence Durrell, *age.*, s. 17-18.

¹⁶ Lawrence Durrell, *age.*, s. 31.

¹⁷ Lawrence Durrell, *age.*, s. 35.

¹⁸ Lawrence Durrell, *age.*, s. 36.

“... Öürümcek a unın merkezi, bir kav akta stratejik olarak yerle mi karanlık, so uk bir kö eydi. Kimli i tarihin sayfalarından yok olmu fakat mezar ta ı hala inançlılar için bir saygı ve hac nesnesi görevi gören ulu bir Türk sava çısının küçük kabrine bakıyordu...”¹⁹

Durrell’in bu tavrını kar ıtıyla görmek daha anlamlı olacaktır. Yazar, Sabri Tahir’in bürosu ile ilgili yaptı ı dı tasvirlerde bir mezarlık havası yaratırken, bezer bir algıyla, Sabri Tahir’e ait betimlemelerde tamamen hayvan imgelerine yönelir: “... Hiçbir Yunanlı kıpırdamaksızın aya ını ya da elindeki kalem bir yere vurmaksızın, dizlerini bükmezsizin ya da dilini aklatarak ses çıkartmaksızın duramaz. Bu Türk’te ise anıt benzeri bir dura anlık, bir sürüngeninkine benzeyen yo un bir dikkat ve sessizlik vardı. Bir deve (Oya Batum Mente e burada bukalemun demektedir.) i te bu tavırla saatlerce bir fundanın üstünde oturabilir, dünyaya gözünü kırpmadan bakabilir ve en iyi tanımını Arapça “keyif” sözcü ünde bulan o askıya alınmı karanlıkla ya ayabilir.”²⁰

Durrell’in bu tavrı, eserin ilerleyen bölümlerinde daha belirgin ve incitici bir biçimde kar ımıza çıkar. Yazar ne kadar iyi ve ne kadar faydalı olursa olsun “Müslüman-Türk” imgesini uuraltıdaki “Batılı” kavramının kar ıtı olarak görür. Durrell, bir entelektüel tavır geli tirme gere inin farkındadır. Ancak kolektif uuraltı besleyen “Batılılık” bilinci, ona, kar ısındakinin uygarlık algısının kar ıtı oldu u dü ünencesini hatırlatır.

Sabri Tahir, Durrell’in istedi i bir evi, Bellapaix (Güzelyurt)’te Rum dostlarının alamadı ı bir fiyata satın alır. Ancak hem pazarlık a amasında hem de sonrasında yazar, Sabri Tahir’in konu malarını betimlerken “hırlamak”, “pıslamak”, “homurdanmak” gibi kelimeleri kullanır. Yazar, Rum dostu Ponos’un yapamadı ını bir Türk’ün ba armasından da aslında rahatsızdır. Üstelik evin sahibi de bir Türk de il inatçı bir Rum’dur. Durrell, bu durumu, yani Sabri Tahir’in ikna kabiliyetini, Faust’u ruhunu satmaması için ikna eden Mefistofeles’e benzetir.²¹

84 Yazar, eser boyunca, bu tavrını ısrarla sürdürür. Pazarlı ın son bölümünde ya lı kadınla pazarlık yapan Sabri Tahir’in konu malarını “hayvansal bir çekicilik...” biçiminde betimlemesi bu anlamda önemlidir.²²

Durrell, bu bölümün sonunda “Kıbrıs’a özgünlük”le ilgili –memnun olmasa da- bir tespit yapar.

Evinin satı ını tanımlayan Sabri Tahir’e;

“Beni size bir Rum göndermi ti. imdi deTürk beni bir Rum’a gönderiyor.” der. Sabri Tahir’in cevabı anlamlıdır:

“Kıbrıs küçüktür ve hepimiz arkada ız, çok farklı olsak da. Burası Kıbrıs dostum.”²³

Kitabın be inci bölümü “Dinlenme A acı” adını ta ır ve Dixon’un 1887 yazdı ı “ ngiliz Kıbrıs” adlı eserinden bir alıntıyla ba lar: Bu bölümde Durrell’in daha çok Kıbrıs’ın tabii güzelliklerine yönelmi , Güzelyurt, Barı Manastırı, Limon Bahçeleri gibi yerleri anlatır. Bu bölümün en önemli figürlerinden biri Michalis adlı Rum köylüdür. Michalis ve Morais adlı Rum köylüleri anlatırken Durrell ya eski Yunan mitolojisinin abartılı figürlerinden ya da ngiltere’nin ve ngilizlerin temsil noktasına ula mı kahraman veya mitoslardan esinlenir. Durrell’in Türklerle kar ıla madı ı sürece betimlemelerinde bir negatif tutum görülmez. Satın aldı ı evin tamiri i leri sırasında kar ıla tı ı ve tanı tı ı bütün Rumları tanıtırken de yukarıda söyledi imiz türden olumlu

¹⁹ Lawrence Durrell, *age.*, s. 46.

²⁰ Lawrence Durrell, *age.*, s. 47-48.

²¹ Lawrence Durrell, *age.*, s. 69.

²² Lawrence Durrell, *age.*, s. 71.

²³ Lawrence Durrell, *age.*, s. 76-77.

betimlemeler yapar. Di siz a zıyla ve sarho tavırlarıyla ya lı bir Rum kadın, onun nazarında Homeros’u hatırlatan mitolojik bir kahraman gibidir.²⁴

Altıncı bölüm “Serçeler Toplanıyor” adını ta imakta ve Ptarick Balfour’dan yapılan bir alıntıyla ba lamaktadır.

Durrell’in Kıbrıs’ta bulundu u yıllarda özellikle Antik Yunan uygarlı na ili kin kalıntılardan ve yo un bir ekilde kiliselerden bahsetmesi önemli bir ayrıntıdır. Loizus adlı kilise görevlisi ve Honey bu bölümün en güçlü karakteridirler. Honey bir mezar kazıcisıdır. Ancak bu ilk ba ta ürperti veren mesle e ra men Honey’in elleri “güzel” yaptıkları ise Madam Recaimer dönemindeki moda olan hanım jestleri anımsatmaktadır.²⁵

Bu iki isim, yazar üzerinde çok etkilidir. Anlattıkları öyküler ve ki isel algılarıyla Durrell’in “Kıbrıs ve Kıbrıslık” üzerindeki dü üncelerini ekillendirirler. Bu süreçte Durrell onların anlattıkları dı nda var olan ve gözleri önünde hayatını idam ettim Türk toplumunu ısrarla görmezden gelir. Kıbrıs’ın bu güzel kö esinde zaman zaman Rum dostları ile Enosis’i zaman zaman da ngiliz kolonisi mantı ını tartı ır. Bu süreçlerin hiçbirinde “öteki” anlayı ı yani Türk toplumu gündeme bile gelmez. Gezdi i yerlerle ilgili okudu u kitaplarda bu iki toplumun varlı na rastladı nda ise objektif davranamaz. Samuel Brown’un 1879’da kaleme aldı ı ve Yunanlılar ile Rumları betimleyen bölümlerde bile Müslüman Türkler negatif ö elerle kar ıtılı n bir tarafı durumuna gelirler.

“... Kıbrıslılar kentli Yunanlılardan daha kibar, daha az gürültücüler ve çok daha dürüstler... Hristiyan halk her ne kadar dil ve din açısından Yunanlı ise de onların zekâ atılım ve huzursuzluk yeteneklerinin çok azına sahip, fizyolojik açıdan da Yunanlılara benzemiyorlar. Müslüman (Türk) kom uları gibi do u tan tembel, meraksız ve inatçılar.²⁶

Buradaki ön kabulün, “ön yargı” a amasına ula mı olması dikkate de erdir. Bu bölümde, Durrell’in uzun uzun Bay Honey’i anlatması ve onun iç dünyasına ait betimlemeler üzerinde yo unla ması adeta onu Kıbrıs’ı temsil etme kabiliyeti olan bir birey mesabesine yükseltmi tir. Bu tür bir yüceltme, Türklere gelince ya alçaltmaya ya da yok saymaya dönü ür.

“Kehanetlerin Söyledikleri” adını ta ıyan yedinci bölüm yine Dixon’dan bir alıntı ile ba lar. Dixon burada, Kıbrıs’ın tarihsel süreç içerisinde ya adı ı yönetim de i ikliklerine de inir. ngilizlerin Ada’da gittikçe zayıflayan yönetim gücünden söz eden Dixon, bunun olumsuz bir geli me oldu u kanaatinde dir. Yazar bu bölümde Filistin’de görevli bir Birle mi Milletler çalı anı olan Alexis’le olan bulu masına yer verir. Bu iki eski dostun Kıbrıs görü melerini konu maları ve tahlil etmeleri esere hâkim “bakı açısını” daha belirgin hale getirir. ngiliz ve Yunan delegasyonunun bazı artlarda anla amamı olması bir talihsizlik olarak nitelendirilirken, Türk toplumu ve “ garantör ülke statüsündeki bir ülke olan Türkiye Cumhuriyetinden bir cümle ile ve önemsiz bir ayrıntı olarak bahsedilir. ki eski dostun kritiklerinin bir bölümünde Alexis öyle der:

“... Geri planda ba ka faktörler de var ... Örne in Yunan –Türk ili kileri. Bunlar önemi de il mi? Ya Balkan Paktı?”²⁷

Konu manın bir bölümünde geçen ve önemsiz bir ayrıntı gibi üstünkörü geçilen bu “gerçeklik” yazarın ve eserin “bakı açısını” ortaya koyması bakımından önemlidir. Bu kapsamlı tartı ma bir yönüyle Kıbrıs’ın siyasi tarihinin evrelerini de okurla payla ma amacı güdülmektedir.

²⁴ Lawrence Durrell, *age.*, s. 91.

²⁵ Lawrence Durrell, *age.*, s. 99-100.

²⁶ Lawrence Durrell, *age.*, s. 916.

²⁷ Lawrence Durrell, *age.*, s. 127-128.

O günkü durumdan geriye do ru gidildi inde kaçınılmaz olarak Müslüman-Türk varlı ı ile kar ıla ılmaktadır. Durrell ve Alexis böyle durumlarda ortak uuraltıyla hareket ediyorlar, Türklerin Ada'ya ve Rumlara sa ladıkları kolaylık ve katkılarını bile bu kolektif bilinçaltının emperyal izdü ümleriyle açıklamaktadırlar. Konu manın bir bölümünde Yunanistan'ın 1100 boyunca Roma imparatorlu unun bir parçası olarak tespit edildikten sonra 1453 tarihi “talihsiz” bir sürecin ba langıcı olarak vurgulanır. Bu bölümde Türkler ve Türk kültürüne ili kin yapılan tespitlerin “kar ıtlık” unsurundan hareket eden bir bakı açısı ile ekillendi ini ortaya koyması bakımından a a ıdaki alıntı dikkate de erdir:

“... (Türklerin) belki de kendilerine özgü bir kültür modelleri olmayan ya da Yunanlılar üzerine empoze etmeye de er bir kültürleri olmayan Türkleri onlara din, dil ve hatta yerel hükümet özgürlü ü vermeseydi. (...) Türkler belki de kendilerinde eksik olan huzursuzluk ve hayal gücü gibi de erli niteliklerin onlarda oldu unun farkındaydı. (...) (Rumca) Türkçeden alınmı birkaç ek son ekve Yunancadan alınmı birkaç sözcük dı nda Rumca hala Yunanca özelli ini korumu tu. (...) Davranı , mutfak vb. konularında Türk alı kanlıkları yerle mi ti, fakat bunlar bile dikkatli ve lükse kaçan eski moda Türk tembelli ine oldukça yabancı kaçan bir canlılıktan etkilendiler. Türklerin kula ı olarak Karagöz'ün karakterinde hala canlı olan gölge oyununun yerine Hacivat'ın Yunan versiyonunu incelemek gerekir.”²⁸ (Burada göze çarpan cümle dü üklükleri çevirmenin metnine sadık kalmaktan ileri gelmektedir.)

Durrell'in buradaki tavrı a ırtıcı bir yanlı bakı açısı barındırmaktadır. Kıbrıs'ıfetheden Türklerin önce i galci olarak tanımlanıp, sonra da Rumlara tanıdıkları ve kendilerinin de görmezlikten geledemedikleri, siyasi ve sosyal hakları bir “öykünme” olarak algılanmaları dikkate de erdir. Daha da ileri giderek; Türklere has bir kültür, dil veya sosyal hayat olmadı ı fikrini benimsemi görülmeleri daha da önemlidir. Bu durum, Mentee'nin ısrarla vurguladı ı “emperyalist söylem” fikrini ortaya koymaktadır.

Yazarların Lefko a Lisesinde bu görü lerle ngilizce ö retmenli i yapmı olması da bu anlamda dikkatlerden kaçırılmamalıdır.²⁹ Durrell'in bu yıllarda gençlerle yaptı ı konu malarda ve verdi i derslerde, Enosis dü üncesi ile ngilizlerin Kıbrıs'taki varlı ı ve Rumlarla dostlu unun peki ece i fikri, o dönemde vücut bulan ve tesirini hala devam ettiren batılı entelektüel dü ünçe zeminine i aret eder. Yazar bu durumu peki tirmek adına tek yanlı gözlemlerini eserine ısrarla yansıtır. Ö retmenli i esnasında, Kıbrıs Rumlarının yakaladı ı üstün demokrasi ve ho görüyü ortaya koyma adına ders verdi i okuldaki sınıf düzenlerinden bahseder.

“Sınıfların olu umu da güzel bir demokrasi sergiliyor ve skoçya'daki okulları anımsatıyordu. Kesinlikle sınıf ayrımı duygusu yoktu. Andreas'ın o lu eski elbiseleriyle Milyoner Manglis'in o luyla yan yana oturuyordu.”³⁰

Yazarın bir zorunlulu u demokratik bir tavır olarak ortaya koyu u bir yana; sınıfsal farklılı nın kar ıtı bir anlayı ı benimsiyor gibi görüldü ü halde, çok bariz bir sınıfsal ayrımı demokratik bir tavır gib igösterme çeli kisine dü mesi a ırtıcı bir durumdur.

Eserin sekizinci bölümü Kıbrıs Rum Atasözlerinden yapılan alıntılarla ba lar ve “Vaat Rüzgârları” adını ta ır. Yazar, bir toplantıya katılmak üzere Troodos'a ça rılır. Yol boyunca birçok yerle im yerinden ve köylerden geçse de hiçbir Türk varlı ndan bahsetmez. Vali'yle yapacakları toplantının konusu Enosis'tir. Bu durumu -çekinceleri de olsa- Durrell do al bir süreç olarak

²⁸ Lawrence Durrell, *age.*, s. 133-134

²⁹ Lawrence Durrell, *age.*, s. 137

³⁰ Lawrence Durrell, *age.*, s. 141

tanımlar. Fakat bunun, ırkçı, katı milliyetçi bir söylem oldu unun da farkındadır. Bu farkındalı ı ortaya koyarken yani olumsuz bir tavrı betimlerken kullandı ı imge yine Türklerle ilgilidir.

“... Çünkü milliyetçi gazeteleri okudu unda Kıbrıs’taki yönetimimizin Hun Kralı Atilla’ya benzetildi ini Helenizm’i kökünden koparıp almak ve sonsuz a dek köle yapmak istedi imizin yazıldı unu görmekten büyük acı ve a kınlık duyuyordu.”³¹

Durrell’in kendi yönetimleri için yazılanlara acı ve a kınlık duyması bir entelektüel tavır olarak algılanabilir. Ancak aynı durum Türkler söz konusu oldu unda bu tavrın Rumlar lehine “haklılı a “ dönü mesi kolektif uuraltıında gizlenen emperyal arzularla açıklanabilir.

“Memur” adımı ta ıyan bölüm kitabın dokuzuncu bölümüdür ve yine Rum atasözlerinden yapılan bir seçkiyle ba lamaktadır. Burada ngiliz-Rum dostlu unun üzerinde durulurken, Yunanlıların ve Yunan radyasyonunun bu dostluk anlayı ına duydu u öfkenin –yazara göre anlamsız- anlatımı hâkimdir. Durrell, bu sıkıntılı süreçte aktif görev almı hatta ilk yerle ti i ve çok sevdi i köyden ta ınımı Lefko a’da bir ev tutmu tur. Bu bölüm Kıbrıs’ta artık sokak hareketlerine dönü aray ılarının anlatımına ayrılmı tır. Durrell, bu bölümde de olumsuzlukların nedenini Türk varlı ına ba lar.

“On yıllarca süren ustaca eylemsizlik sonucunda, adanın genel olanakları neredeyse Türklere özgü kullanılmama haline dönü mü tü.”

Yine, “Bombalanmı ve tüm binaları yıkılmı bir kent dü ünün ve bir de deprem oldu unu hayal edin, öldürülenlerin cesetleri hariç, u andaki görünüm, Türklerin Lala Mustafa Pa a yönetiminde yakla ık on iki aylık ku atmadan sonra 5 A ustos 1571’de kente girdikleri zaman gördükleri ile aynı Famagus’ta hiç insan ya amasaydı u anda alaca karanlıkta göründü ü kadar ıssız görünmezdi – bayku lar ve yarasalardan ba ka kımıldayan bir ey yok, belki de sa da solda peçe ve uzun beyaz manto giymi birkaç hasta görünümlü Türk kadını hayalet gibi dola ıyordu.”³² gibi eserden yapılan bu alıntılarda Durrell’in olumsuz bakı açısının izleri görülür. Yazarın Türklere duydu u rahatsızlı ın neredeyse paranoyaya dönü mü olması, betimlemelerinin derhal hayvan imgelerine yönelmesi bu anlamda önemlidir. Yazar, Kıbrıs’taki problemi “Rumlar ve kendileri” arasında “bir aile ortamı” içerisinde halledilece i kanaatindedir. Ancak gitti i her yerde istemese de “Müslüman-Türk” varlı ı ile kar ıla ması onun bilinçaltını harekete geçirir. Yazardaki bu algı durumu, canlılar için oldu u kadar cansız unsurlar için de böyledir. Bu anlamda:

“Görgüsüz minare boynuzlarını giymi eski Gotik Katedrali...”³³ Benzetmesi okuyucuya birçok ey ifade edecektir. Bu kar ıtlı ın her eyiyle bir medeniyete kar ı duyulan “hazımsızlık” oldu u unutulmamalıdır.

Eserin onuncu bölümü“Dönü ü Olmayan Nokta” adını ta ır ve yine W. Hegworth Diton’un “ngiliz Kıbrıs’ı” adlı kitabından bir alıntıyla ba lar. Kıbrıs’a geldi i günden beri en yakın dostu olarak gördü ümüz Panos’la bulu masına ayrılmı bir bölümdür. Bu bölümde yazar Kıbrıs’ta edindi i izlenimleri bir rapor halinde ngiliz hükümetine sunar. Bu raporun can alıcı noktalarından biri esere öyle yansır:

“Enosise kar ı tepkileri dü manca olacak Türkler için de aynı ey geçerliydi. Ancak, her ne kadar yunanlılar tarafından yönetilmek isteyen ki ilere derin bir sempati duymasak da, Türklerin “azınlık” oldu unu görmemek olanaksızdı...”³⁴

³¹ Lawrence Durrell, *age.*, s. 159

³² Lawrence Durrell, *age.*, s. 179-180

³³ Lawrence Durrell, *age.*, s. 180

Bu tespitin yeni bin yılda halen geçerli olan batılı bir entelektüel ve siyasal yaklaşım oldu u dü ünülürse, Batı aydınının kolektif bilinçaltında temerküz etmi “kar ıt”lık anlayı ı daha iyi anla ılacaktır.

Eserin on birinci bölümü “Mantıksızlık Ziyafeti” adını ta ır ve bir Kıbrıs Rum arkısının yanında Edmund Burke’den yapılan bir alıntıyla ba lar. Yazar Rum bölgesi ve Rum adaları ile ilgili her zamanki iyimser tavrını sürdürürken Türklerle ilgili bütün ayrıntılardaki olumsuz tutumunu bu bölümde de devam ettirir. Bir çevre betimlemesi ile ba layan on birinci bölümün ba nda:

“Kuzgunlar gaklayarak yorgun kanatları ile hiç kimsenin gülümsemedi i Türk Atletler Birli i’nin yanındaki yüksek a açlardaki yuvalarına dönüyorlardı...”³⁵

eklinde yaptı ı bu tespitteki imgeler, yazarın yanlı “kar ıtlık” teması üzerine in a edilmi tutumunun ba ka bir ça rı ım boyutunu temsil eder.“Kuzgunların gaklaması” ve yuvalarının” gülümsemeyen Türklerin- insanların” bölgesinde yuva yapmı olmaları, yazarın bilinçaltını in a eden “kar ıtlık-öteki” duygularının bir sonucu olmalıdır. Bu bölümde Wren adlı bir arkadaşının ele tirel tavrıyla da olsa EOKA gençlik örgütünün yemin metnine yer vermi olması bu örgütün kendisini Dighenis adlı bir kahramanla özde le tirmesi durumunu, Robin Hood ve “Avrupalı Çocuklar” ili kisiyle açıklıyor olması dikkate de erdir. Wren aracılı ı ile Durrell, Rumların “anla ılmaz ngiliz” kar ıtlı ımı da ele tirir bu bölümde. Aslında eserin ba ndan itibaren Durrell’in bu anlamsız kar ıtlı ı ortadan kaldıracak istem içerisinde oldu u gözlenir. Fakat onu bundan alıkoyan eyin Helen hayranlı ı oldu u bizzat yazar tarafından eserde ifade edilir.

Durrell, bu bölümün ilerleyen safhalarında o dönemde ortaya çıkan tehdit hareketlerinden bahseder. Ancak, konuları anlatımı ve betimlemelerinde yine yukarıda oldu u gibi olumsuz benzetmeleri hep Türkler için kullanır.

“Mahallenin bir bölümü kordon altına alındı ndan suçlular birkaç dakika içinde kolayca Famagusta Kapısından Türk semti Konak’a geçebiliyordu.”³⁶

Türk semtleri ve oraya geçi llerde, önce kuzgunları ve gülümseyen insanlar imgelerini kullanan yazar, bu kez terörün sı ına ı olarak Türk bölgesini i aret eder. Yazar bu süreçte, Atina ve Londra’da temaslarda bulundu unu belirterek³⁷ aslında durdu u yeri ve bu “yerin” bakı açısına yaptı ı katkıyı itiraf etmi olur. Yazar, esere, bu süreçteki temaslarından hareketle, Atina ve Londra’nın Kıbrıs sorununa yaklaşımlarını aktarır. Bu aktarımın hiçbir safhasında Türk ve Türkiye’nin olmayı ı bu anlamda dikkate de erdir. Sadece Kıbrıs’a döndü ünde Sabri’nin yorumlarından hareketle Türk tarafının tedirginli i esere yansır. Bu bölümde ilk defa Sabri “Cesur bir adamdı.”³⁸ eklinde tasvir edilir. Bir Rum balıkçının çocu u bo ulmak üzereyken, üstündeki giysilerle denize atlayıp onu kurtaran Sabri’nin cesur ve kararlı tavrı, Türklere kar ı artan terör olaylarında, Türklerin “gözü karalı ını” anlatmak için kullanılmı bir örnek olarak algılanmaktadır. Yani bu tutum, bir yönüyle “Barbar” bir kültürün verece i tepki olarak tanımlanır. Hakkın teslimi veya Türklerin muhafaza edilmesinden çok, böyle bir durumda Rumların görece i zararın endi esi betimlenmeye hâkimdir. Bu durum, Londra konferansı sonrasında Türk tarafının tavrının anlatımı sırasında daha da belirginle ecektir:

³⁴ Lawrence Durrell, *age.*, s. 194.

³⁵ Lawrence Durrell, *age.*, s. 199.

³⁶ Lawrence Durrell, *age.*, s. 204.

³⁷ Lawrence Durrell, *age.*, s. 212.

³⁸ Lawrence Durrell, *age.*, s. 224.

“Ancak sonunda Londra Konferansında Kıbrıs’ın kilidi açıldı, Türklerin artık bir kaya kadar sert olan tutumu, bu konferansta bir milimetre bile kımlıdamadı; hiç kimse Hannibal’ı taklit edip biraz sirke dökme e kalkı madı. En kötü korkularım gerçek oluyordu, çünkü Türk görü ü sadece siyasi açıdan bencil de ildi, yanı sıra Kıbrıs dı ında yapılmı , Arap dünyasını etkileyen öteki antla malar ve kararnamelerle de ba lantılıydı...”³⁹

Yazar kendini ve Rum tarafının tutumunu tartı masız haklı ve uygarca görürken, Türklerin hak aramasını bencilce haksız görür. Bu tavır ona göre Türklerin hak etti i tavidir. Onlar, kendileri dı ında ba ka ülkelerle özellikle de Araplarla anla arak böyle davranmakta ve Kıbrıs’taki çözümünü engellemektedirler. Sabri dı ında hiçbir Türk’le ve hiçbir Türk yetkiliyle görü meyi ve kar ı argümanları dinlemeyi aklına bile getirmeyen yazar, Atina ve Londra’nın görü lerini – aralarında problem bile olsa- aslı tartı ma unsuru olarak algılar ve tanımlar. Durrell’in kolektif uurlatımı harekete geçiren bu yanlı tutum, Kıbrıs sorununun uluslararası boyutunun bugüne ta ınmasının en temel nedeni olarak görülebilir. Elbette bu tespit bireysel bir tanımlama de il, yaygın bir kanı olarak de erlendirilmelidir.

“Yok Olan Sınır Ta ları” adını ta ıyan ve eserin on ikinci bölümünü olu turan bölümde, epigraf olarak Kıbrıs Rum atasözleri kar ımıza çıkar.

Yazar hem bu bölümün giri inde, Türkiye’nin ve Ada Türkü’nün tutumunun yol açtı ı çözümsüzlük(!) sürecinden bahseder. Yine bu bölümde, Kıbrıs görü melerini yürüten Sir Robert’in yerine atanan Sir John’un yetenekli biri oldu undan bahsedilir. Bu övgü dolu sözlerin peki tirilmesi anlamında Sir John’un “Arabistanlı Lawrance” a benzetilmesi önemli bir ayrıntıdır.⁴⁰ Lawrance’nin Osmanlı imparatorlu unun da ılımı süresinde aldı ı görevle Sir John’un görevi arasında bir ilgi kuruldu u a ikârdır. Böylece, yazarın Kıbrıs’ta ya ayan ve asırlardır birlikte bir Kıbrıs in a eden iki toplumdan “Türkleri” dü man safına geçirdi i, öyle de erlendirdi i ortaya çıkar. Yazar bu bölümde daha da ileriye giderek adeta Kıbrıslı Türkleri “gün ı ı mı engelleyen “karabulutlara benzetir.”⁴¹ Yazar, bu süreçte yapılan görü meler esnasında, Türklerin hiçbir argümanını tartı maksızın onları görü meleri ve barı ı – Rumların terör hareketlerini tespit etmi olmasına ra men-engelleyen taraf olarak görmesi oldukça ilginçtir. Durrell ‘i rahatsız etmeyen ve bir entelektüel bakı mı gibi esere yansıtılan bu yanlı tutum, aslında Kıbrıs’ta ba ından beri nerede yanlı yapıldı mı ortaya koyması bakımından önemlidir. Bu bölümde artan terör olaylarından özellikle de yazarın dostu Panos’un vurularak öldürülmesinden ayrıntılı bir biçimde bahsedilir. Panos’un ölümü yazarı derinden etkiler. Panos’un ölümünden iki gün önce beraber olmu lar hatta Sabri’nin yanına gidip arap içmi lerdir. Bu bölümde, Panos ve Sabri karakterlerinden hareketle, Kıbrıs’ta ya anmakta olan olaylara, “iki toplumun penceresinden” bakabilmenin yolu irdelenmeye çalı ılır. Panos her eye ra men açık, dostane ve babacan tavırları ile bir ev sahibi edası ile anlatılırken, Sabri, ketum ve içten pazarlıklı bakı ları ve tavırları ile betimlenir.

Yazarın bir cinayetin asıl yüzünü anlatırken takındı ı tavır oldukça ilginçtir. Panos’un Durrell bu cinayetin i lendi i köyde, bir köylüyle sohbet etmektedir. Bölgede i lenen cinayetin gerçek zanlısı Karaolis adlı bir Rum’dur. Bu herkesçe bilinmektedir. Ancak bunun Türklere mal edilmeye çalı ılmasına, hatta bu yönlü sohbetler edilmesine Durrell’in hiçbir itirazı olmaz eserde. Hatta bir Rum köylünün, Türkleri “Türkler korkaktır.”⁴² ekinde tanımlamı olmasına da özellikle vurgu yapar. Sonra bu cinayetin tarafları ve oldukları tavırları betimlerken onları “Sokrat’a” benzetmesi, yazarın bakı açısını ortaya koyması bakımından dikkate de erdir.

³⁹ Lawrence Durrell, *age.*, s. 226.

⁴⁰ Lawrence Durrell, *age.*, s. 234.

⁴¹ Lawrence Durrell, *age.*, s. 235.

⁴² Lawrence Durrell, *age.*, s. 255.

Bu tavrı eserin son bölümünde yer verdi i – Mente e'nin de yazısına aldı ı- cami hocası betimlemeleri ile Rum köylülerin betimlemeleri arasındaki kar ıtlık, daha da belirginle tirecektir. Yazarın bakı açısını çok daha net bir biçimde ortaya koyan bu kar ıla tırmalar bireysel bir algı olarak de erlendirilirse bu bir yanılgı olacaktır. Durrell, eserin tümüne hâkim olan bu bakı açısını Batılı bütün entelektüellerin kolektif uurlaltını besleyen “kar ıtlık- öteki” gibi temel bir medeniyet algısına dayandırmaktadır. Durrell, Müslüman bir Türk cami hocasını betimlenirken; kuzgun, kaplumba a, yumu ak beyinli, sarma ık, kertenkele gibi a a ılayıcı imgeler kullanılırken, aynı hareketleri ve aynı tavırları sergileyen Rumlar söz konusu olunca Yunan mitolojisinin abartılı tanrısal imgelerini kullanır.

Bu tavrın hâkim oldu u bu eser, bir yönüyle, Batı dedi imiz medeniyet çevresinin ortak aklını temsil eder. Ne kadar gerçek, ne kadar somut olursa olsun; hatta ne kadar faydalı, zeki veya iyi olursa olsun, Türklük ve Müslümanlık bu aklın “kar ıt” olarak gördü ü bir durumdur. Dolayısıyla Batı aydını durdu u yerinen do ru yer oldu u tezinden hareket ederek olayları de erlendirmektedir. Bu gayr-i insani ve gayr-i hukuki tavrın temelinde ise emperyalist aydın tavrı yatmaktadır. Bugün bile aynı anlayı ın hâkim oldu u ve görü melerin her defasında bu anlayı ın engeline takıldı ı unutulmaması gereken bir gerçektir.

Sonuç

Eser, Batının kolektif uurlaltını if a eden ve bu verileri, gerçek zaman, mekân, ahıs ve olaylar üzerinden ifade etmesi bakımından son derecede önem arz etmektedir. Durrell'in raporlarının ve dolayısıyla romana yansıyan bu görü lerinin uluslar arası camiada dikkate alınması ve bu görü lere BM' de de itibar edilerek Türk toplumuna bu noktadan “çözüm” dayatılıyor olması, Batının Türk'e ve Müslümanlara uyguladı ı çifte standardı ortaya koyar.

Bu sakat bakı açısı ve bilinçaltının varlı mını el'an deruhte ediyor olması ise, Türk aydının bu konudaki donanımlarını ikmal etmesi zorunlulu unu ortaya koymaktadır. Yazımız, özellikle yazarın kendi cümlelerinden hareket ederek, aslında modern Batı aydınının konu landı ı noktanın, hala ortaça ın bir adım ötesinde olmadı ı gerçe ini ortaya koymayı hedeflemektedir.

KAYNAKLAR

- 📖 ÇET L smail, **Edebiyat Sanatı ve Bilim**, Akça Yayınları, Ankara 2008.
- 📖 DURRELL Lawrence, **Acı Limonlar**, Belge Yayınları, (Çev. Hüseyin A uro lu), stanbul 1992.
- 📖 EAGLETON Terry, **Esteti in deolojisi**, Doruk Yayınları, (Çev. B. Gözkan vd.) stanbul 2010.
- 📖 MENTE E Oya Batum, **Bir Dü ün Yolculu u (Edebiyat, Sanat Ele tiri Yazıları)** Bilkamat Yayınları, Ankara 1992.
- 📖 _____, **Lawrance Durrell'in Kıbrıs'ın Acı Limonları -Kültürel Çözümleme Örne i-**, Bilkamat Yayınları, 1996.
- 📖 MORAN Berna, **Edebiyat Kuramları ve Ele tiri**, Cem / Kültür Yayınları, stanbul 1991.
- 📖 ÖZBEK Yılmaz, **Postmodernizm ve Alımlama Esteti i**, Çizgi Yayınları, stanbul 2005.
- 📖 PLATON-LONG NOS, **Siyaset ve Retorik**, (Haz. Ahmet Aydo an), z Yayınları, stanbul 2003.
- 📖 TODOROV Tzvetan, **Yazın Kuramı**, (Çev. Mehmet Rifat - Sema Rifat) YKY Yayınları, stanbul 2010.